

Účastníci valného shromáždění obdrželi informační přehled o činnosti sociologické společnosti, který obsahuje některé konkrétní údaje:

*Pobočky společnosti a jejich předsedové:*

|                |                               |
|----------------|-------------------------------|
| Brno           | doc. dr. Antonín Burian, CSc. |
| Hradec Králové | doc. dr. Josef Patera, CSc.   |
| Olomouc        | doc. dr. Karel Vítek, CSc.    |
| Ostrava        | dr. Petr Reimer               |
| Plzeň          | doc. dr. Alois Mužik          |
| Ústí nad Labem | dr. Jan Rytina                |

*Sekce společnosti a jejich předsedové:*

|                                          |                                 |
|------------------------------------------|---------------------------------|
| marxistické sociologické teorie          | doc. ing. František Zich, CSc.  |
| sociologických metod a technik           | prof. dr. Rudolf Franěk, CSc.   |
| sociologie práce, průmyslu a podniku     | doc. ing. Miloslav Tomšík, CSc. |
| sociologie města                         | dr. Jiří Musil, CSc.            |
| sociologie venkova                       | ing. Miroslav Jiříčka, CSc.     |
| sociologie kultury a volného času        | prof. dr. Miloslav Brůžek, CSc. |
| sociologie rodiny                        | dr. Milada Mrkosová, CSc.       |
| sociologie mládeže                       | ing. Dalibor Holda, CSc.        |
| sociologie veřejného mínění              | ing. Lubomír Vacek, CSc.        |
| sociální patologie                       | doc. dr. Miroslav Dufek, CSc.   |
| sociologie integrálního zkoumání člověka | dr. Alexander Fazik, CSc.       |
| výzkumu socialistické způsobu života     | dr. Richard Růžicka, CSc.       |
| sociologie tělesné kultury               | doc. dr. Vladimír Čechák, CSc.  |

Československá sociologická společnost je jednou ze 42 vědeckých společností ČSAV, které řídí Komise pro organizaci vědeckých společností při ČSAV.

K 15. listopadu 1982 měla 728 členů, z toho 129 mimořádných. Počet členů od roku 1973 neustále stoupá. Počet mladých členů do 40 let činí 42 % a počet žen 34 %. Největší část členů působí ve vědeckých a výzkumných ústavech resortů (34 %), v podnicích a závodech (29 %) a na vysokých školách (20 %). Mezi největší pobočky patří brněnská — 70 členů a ostravská — 43 členů.

Za uplynulé období vydala sociologická společnost 13 sborníků ze seminářů sekce a poboček a 3 čísla interního bulletinu Zprávy.

*Lubomír Vacek*

## **XII. světový kongres Mezinárodní asociace politických věd v Rio de Janeiro**

### *I. Základní údaje a celkový ráz kongresu*

Ve dnech 8.—14. srpna 1982 se konal v Brazílii v Rio de Janeiro, v budově soukromé univerzity Candido Mendese XII. světový kongres *Mezinárodní asociace politických věd* — *International Political Science Association (IPSA)*. Kongresy IPSA probíhají pravidelně každé tři roky. Předcházející byl v roce 1979 v Moskvě a příští se bude konat v roce 1985 v Paříži.

Československá delegace se zúčastnila ve složení: vedoucí prof. dr. Milan Matouš, DrSc., zástupce ředitele Ústavu marxismu-lenismu ÚV KSČ, dále doc. dr. Bohumil Němec, DrSc., tajemník Městského výboru KSČ, Praha, prof. dr. Ján Kvasnička, DrSc., rektor Univerzity J. A. Komenského v Bratislavě a doc. dr. Josef Blahož, DrSc., zástupce ředitele Ústavu státu a práva ČSAV.

Mezinárodní asociace politických věd je v současné době nejvýznamnější mezinárodní organizací společenských věd jak co do počtu sdružených národních organizací politických věd, tak i jednotlivých vědeckých pracovníků v této oblasti. Tato asociace vznikla v roce 1949 původně jako organizace sdružující takřka výlučně politology z USA a Kanady, postupně se připojovali i národní asociace a jednotlivci z ostatních kapitalistických zemí. Až do roku 1961 byla Mezinárodní asociace politických věd výlučně doménou buržoazní politologie. V r. 1961 vstoupil do této asociace Sovětský svaz, což znamenalo zásadní předěl v dalším vývoji její ideové orientace. V řadě IPSA, tj. nejvyšším zastupitelském orgánu asociace, mají jednotlivé členské země 1—3 hlasy podle početnosti svých národních asociací a především podle aktivity na kongresech i v období mezi nimi. Československo získalo díky své aktivitě počínaje XII. světovým kongresem dva hlasy. (V řadě IPSA zastupují ČSSR M. Matouš a J. Blahož.)

XII. světový kongres IPSA se stal příležitostí k výměně názorů delegátů z více než 40 zemí světa. Zúčastnilo se jej na 1450 registrovaných delegátů a dalších 400 studentů. Je to větší počet než na předcházejících kongresech.

Brazílské instituce jako bezprostřední organizátoři kongresu (zejména dosavadní prezident IPSA, prof. Candido Mendes) věnovaly jeho přípravě značnou pozornost. Totéž platí i o vedoucích orgánech IPSA, v nichž si udržují převahu buržoazní země, zejména USA. V tomto případě se však nepodařilo prosadit reaganovský bojkot vědeckých kontaktů mezi Západem a Východem.

Kongres byl mimořádným předmětem zájmu i oficiálních jednání politických kruhů Brazílie, právě tak jako řady dalších významných světových institucí. Jednání zahájil brazilský prezident F. Figueiredo za účasti několika členů vlády a vedoucích představitelů katolické církve. Na pozvání prezidenta IPSA C. Mendese se zúčastnili také generální tajemník UNESCO M'Bow, viceprezident akademie věd SSSR P. N. Fedosejev. Poprvé v historii kongresů IPSA byla pozvána čtyřčlenná skupina pozorovatelů z Čínské lidové republiky vedená viceprezidentem její akademie věd. Mezi prominentní osobnosti patřil dále představitel africké nadnárodní asociace politických věd, ministr školství, vědy a kultury Zimbabwe.

Brazílský prezident v zahajovacím projevu podtrhl význam, jaký brazilská vláda přikládá tomu, že se XII. světový kongres IPSA koná v Brazílii, a zároveň zdůraznil, že to je první velký společenskovědní kongres uspořádaný v této zemi. Uvedl dále, že v Brazílii budou v nejbližší době postupně uváděny v život demokratické formy, a snažil se přesvědčit delegáty kongresu o tom, že jeho stanovisko k demokracii (samozřejmě buržoazní) je velmi příznivé.

Navzdory vyostřování mezinárodní situace probíhal kongres v poměrně klidné atmosféře. Převládala seriózní teoretická diskuse a bylo dokonce méně hrubých a otevřených antikomunistických výpadů než před třemi roky v Moskvě.

Mnozí buržoazní vědci, a to i delegáti USA, se ve svých stanoviscích rozcházel s oficiální linií Bílého domu a vystupovali výslovně proti politice vyostřování mezinárodního napětí a stupňování militarismu.

Bylo zřejmé, že američtí i další buržoazní delegáti nechtějí vyostřovat polemiky ve chvíli, kdy probíhá izraelská agrese v Libanonu. Agresi v Libanonu západní teoretici opatrně obcházel, ale nevystupovali s mnoha útoky ani v otázkách Polska, Afghánistánu, jak to obvykle při podobných příležitostech činí. Utichla také anti-socialistická kampaň o lidských právech, kterou se řada západních delegátů snažila rozdmýchat v průběhu předcházejícího kongresu v Moskvě. Současná kampaň o tzv. mezinárodním terorismu je zřejmě pro buržoazní vědecké kruhy, které vystupovaly v Rio de Janeiro, příliš primitivní.

Ani v názorech politologů z USA se výrazněji neprojevila orientace Reaganovy vlády na bojkot vědeckých kontaktů se socialistickými státy, a to přesto, že se kongresu aktivně zúčastnil prominentní americký teoretik, spjatý s Carterovou administrativou, Martin S. Lipset, který je prezidentem Americké asociace pro politické vědy.

Pozoruhodným rysem jednání bylo to, že hlavní zájem delegátů z imperialistických států, především z USA a Japonska, byl zaměřen na získávání rozvojových zemí. Zájem na ideologickém střetu mezi kapitalismem a socialismem ustoupil v důsledku toho z hlediska delegací buržoazních zemí poněkud do pozadí. Výrazně se na kongresu projevilo střetávání zájmů amerického a japonského imperialismu. Japonská delegace na kongresu byla velmi početná a z hlediska kvality na vysoké úrovni. Úsilí japonských delegátů, ať již se projevovalo většinou skrytě či v některých případech i zcela otevřeně, vyjadřovalo zájem Japonska na přímých úzkých kontaktech se zeměmi latinské Ameriky a nepřímo zdůrazňovalo výhody, které latinskoamerickým zemím mohou – ve srovnání s jejich dřívější jednoznačnou orientací na USA – z těchto kontaktů vyplynout. Zájem buržoazních delegací se ovšem soustředil zejména na země kapitalistické orientace a na ty země, kde dosavadní vývoj ještě nesvědčí o jejich vyhraněném politickém zaměření.

Ve srovnání s předcházejícími kongresy se aktivní role rozvojových zemí výrazně zvýšila. Kromě těch, jež v IPSA působily již v minulých letech, jako například Indie a Brazílie, přibyla řada nových asociací i jednotlivců zejména z Latinské Ameriky a Afriky. Přesto však role rozvojových zemí na kongresu, a tím spíše v řídicích orgánech IPSA, zdaleka ještě neodpovídá současné roli rozvojových zemí ve světě ani jejich úloze v OSN a UNESCO. Značný zájem o zapojení dalších delegátů z rozvojových zemí do činnosti IPSA projevily brazilské kruhy, organizující XII. světový kongres. Odpovídá to snaze vládnoucích hospodářských a politických kruhů rozšiřovat ekonomický, politický a ideologický vliv v tzv. třetím světě. Zdá se proto, že snaha buržoazních kruhů získat na půdě IPSA představitele rozvojových zemí pro

politiku a teorie Západu byla, jak již bylo řečeno, jednou z příčin určité zdrženlivosti buržoazních delegátů, pokud jde o výpady proti socialismu, revoluci a pokroku.

## *II. Organizace vědeckých zasedání a ideově politický obsah jednání kongresu*

Úroveň jednání odpovídala obvyklému standardu kongresů IPSA. I když Sovětský svaz byl poměrně početně zastoupen 50člennou delegací, vcelku byla účast zástupců socialistických zemí nižší než na minulých kongresech. Příčinou byly vysoké náklady spojené s cestou do Brazílie. Přesto však byli delegáti socialistických zemí aktivnější než v minulosti, a to jak v řídicích funkcích a referátech, tak i v diskusi. Soustředili se zejména na klíčová témata.

Mimořádně hodnotná byla vystoupení představitelů sovětské vědy, kteří na kongresu prezentovali řadu nových koncepčních přístupů k jednotlivým problémům a k pojmovému aparátu oborů politických věd. Tyto přístupy vyvolávaly plodné diskuse a výměnu názorů, což prokazovalo neopodstatněnost stereotypních buržoazních tvrzení o bezproblémovosti a jednotvárnosti politických věd socialistických zemí. Tato skutečnost dokazovala, že v socialistických zemích, zejména v SSSR, se politické vědy rozvíjejí tvořivě na bázi marxismu-leninismu.

Vcelku je možno říci, že buržoazní politologie vystupovala na kongresu nadále s mnoha tradičními přístupy, které se stále výrazněji ukazují jako nezpůsobivé vědecky zachytit základní společenské problémy současného světa a zejména nezpůsobivé vědecky prognózovat společenský vývoj. Konfrontace marxisticko-leninské a buržoazní politickovědní metodologie ukázala objektivní nadřazenost pojmového aparátu marxisticko-leninských věd, jejich způsobilost odkrývat podstatu zkoumaných problémů a realisticky prognózovat perspektivu lidské činnosti. Účinnost vystoupení marxisticko-leninských vědců se výrazně prokázala též v případech, kdy delegáti socialistických zemí byli schopni nejen prezentovat vlastní marxisticko-leninské pojetí, ale také toto stanovisko obhajovat argumentací opřenou o hlubokou znalost závěrů a metodologie buržoazní politologie. Vystoupení tohoto druhu, která výrazně ovlivnila již program minulého světového kongresu v Moskvě, dále rozptýlila mnohdy v buržoazní politologii převažující názory, že vědci v socialistických zemích jsou izolováni, že jim „schází kontakt se světem“ tj. s buržoazní vědou, že dokáží pouze „přesvědčit sami sebe“ apod. Naopak, při ofenzivní polemice socialistických vědců se ukázalo, že je to většinou buržoazní politologie, která vychází teze, závěry a ideologickou výzbroj svého protivníka nezná nebo zná pouze povrchně.

Buržoazní teoretici jako obvykle kvantitativně převažovali. Vcelku se u nich projevil jistý odklon od formalizovaných matematicko-kybernetických schémat v přístupu k politickým problémům a určitá snaha o nalezení hodnotových přístupů založených přirozeně na buržoazní třídní a idealistické ideové bázi. To mělo za následek širší spektrum stanovisek. Ve větší míře se projevila také snaha zabývat se klíčovými problémy současnosti a neredukovat politické vědy jen na holé metodologické otázky. Někteří jednotlivci z řad buržoazních teoretiků vystoupili i s relativně pokrokovými názory na naléhavé sociálně politické problémy, na otázku míru, sociálního a kulturního rozvoje zemí, prohloubení demokracie a lidských práv. Delegáti z rozvojových zemí soustřeďovali teoretické rozborů na konkrétní praktické problémy svých států. Ve vystoupení zejména latinskoamerických delegátů byl silný protiimperialistický akcent, v nejednom případě výslovně proti agresivní velkomocenské politice USA. V tomto duchu vystupovali někteří delegáti z Argentiny, Equadoru, Surinamu, Kostariky, Salvadoru a Haiti.

Ideově teoretický obsah jednání byl orientován na vývoj společnosti v osmdesátých letech a na vytváření toho, co bylo nazváno novým mezinárodním uspořádáním.

Vědecká zasedání kongresu byla organizována v rámci 3 hlavních témat, dále členěných do sekcí, v rámci 21 stálých výzkumných výborů, 12 stálých skupin a 28 zvláštních zasedání. Stálé výzkumné výbory a stálé studijní skupiny jsou nejvyššími vědeckými organizačními formami IPSA. Zasedají totiž i mimo jednání světových kongresů, a to stálé výzkumné výbory dvakrát do roka a stálé studijní skupiny jedenkrát do roka. V jejich čele stojí výkonný výbor (ve stálých výzkumných výborech desetičlenný a ve stálých studijních skupinách sedmičlenný), v jehož rukou je zcela soustředěna obsahová příprava jednání. V pořadí významu na druhém místě stojí zasedání sekcí v rámci 3 hlavních témat světového kongresu. Nejnižší formou jednání jsou potom zvláštní zasedání věnovaná určitému konkrétnímu tématu a probíhající v rámci jediného panelu. Stálé výzkumné výbory a stálé studijní skupiny měly na kongresu zpravidla 4–5 panelů.

První hlavní téma, *Hledání nového mezinárodního pořádku*, bylo rozděleno na 18 sekcí, z nichž každá měla 2–3 zasedání. Těžiště jednání zde tvořily otázky zajištění míru, což se projevovalo v kvantitativním i kvalitativním obsazení sekcí, jež

se těmito otázkami zabývaly, i v zájmu jednotlivých účastníků. Převažující tendenci v referátech i diskusích bylo hledání cest zajištění míru a bezpečnosti států a národů. Velikou úlohu zde sehrály delegace socialistických států, zejména SSSR, a to už v dlouhodobé přípravě kongresu. Jmenovitě to byli členové akademie věd SSSR G. A. Arbatov a N. V. Inozemcev, kteří se vlastního kongresu nezúčastnili, ale byli svolavateli důležitých sekcí. V otázkách míru a války kladli sovětští delegáti důraz na spojení teorie s praxí, zejména na prohlášení Sovětského svazu, že nepoužije jaderné zbraně jako první, a na požadavek zmrazení dalšího zbrojení.

Stanoviska západních delegátů v otázkách míru a války byla značně rozdílná. Někteří vyjadřovali snahu nalézt záruky proti válce, nejen řešit konflikty, ale předcházet jim. V jiných případech se referáty omezovaly na historický popis nebo prázdne spekulace. Řada buržoazních vystoupení pod rouškou vědeckosti podsouvala rafinovanější antisovětskou. Zvláště někteří teoretici z USA vystupovali zdánlivě objektivisticky, ale jejich tvrzení vyznívalo v tom smyslu, že Sovětský svaz nevychází dostatečně vstříc západní mírové iniciativě. Několik delegátů USA v podstatě obhajovalo současnou krajně reakční politiku Spojených států z pozic neokonzervatismu. Podobné názory zčásti hájila také holandská delegace. Tato skupina prohlašovala koncepci zmírňování mezinárodního napětí za mrtvou a koneckonců od samého počátku za chybnou. Vykládala poměr sil mezi SSSR a USA v duchu oficiální americké propagandy a obviňovala SSSR z nadměrného zbrojení a teritoriální expanze v Africe a Asii.

Značná část buržoazních teoretiků zastávala bipolární schéma světové politiky. Mnozí jsou si však vědomi, že je stále obtížnější vysvětlit touto šablonou řadu aktuálních problémů a událostí a konstruuji různá multipolární schémata, do nichž zahrnují Čínu, tzv. třetí svět apod.

Většina buržoazních politologů zužuje poměr sil ve světě na kvantitativní ukazatele, zejména na vojenské prostředky. Změny v mezinárodních vztazích a ve vývoji světa jsou podle nich založeny zcela nebo hlavně ve změnách poměru vojenských sil mezi Východem a Západem, zejména mezi SSSR a USA.

V otázkách války a míru bylo možno pozorovat rozdíl mezi stanovisky delegátů USA a ostatních kapitalistických států. Jak výslovně, tak zejména v podtextu a v neoficiálních rozhovorech byli mnozí vědci, například z NSR i dalších západoevropských států, kritičtí k americké militantní zahraniční politice a k zesilování zbrojení. Řada teoretiků z rozvojových zemí vystupovala rozhodně pro zmírňování napětí, což považují za podmínku míru a tím také hospodářského a kulturního pokroku svých zemí. V těchto kruzích byla opakována myšlenka, že prostředky věnované na vojenství by měly být vynaloženy na výstavbu zemí tzv. třetího světa.

Druhou tematickou oblast související s otázkami míru tvořily problémy vzájemných styků mezi státy a národy. Sama instituce IPSA má sloužit především tomuto poslání.

Celková tendence v průběhu jednání I. hlavního tématu kongresu vyzněla pozitivně, v rozporu s linií Reaganovy vlády USA na zostřování napětí a roztržku mezi státy s různým společenským zřízením. Zvláště socialistické země, ale spolu s nimi i rozvojové státy, vyjadřovaly snahu o svobodné a intenzivní styky mezi státy a národy bez diskriminace, bez zneužívání imperialistickou reakcí. Také velká skupina buržoazních teoretiků orientovaných na buržoazně reformistické přístupy spojovala relativně pokrokový postoj k otázkám míru a odzbrojení s názory propagujícími rozsáhlé mezinárodní styky a vzájemnou výměnu kulturních, uměleckých a vědeckých hodnot mezi socialismem a kapitalismem i tzv. třetím světem.

Celkově je možno říci, že ve vystupování většiny buržoazních delegátů, a to včetně velmi početné zastoupených delegátů z USA, převažovaly projevy nesouhlasu s Reaganovými koncepcemi. Pouze nepatrná menšina se k tomuto tvrdému pravicovému kursu hlásila.

Druhé hlavní téma, *Společnost a politická komunita*, bylo rozděleno do 22 sekcí, z nichž každá měla 2–3 zasedání. V centru pozornosti zde byly — jako již tradičně na světových kongresech IPSA — otázky dalšího vývoje demokracie, především účasti občanů na řízení společnosti a státu a otázky lidských práv. Delegace socialistických zemí, zejména nejpočetnější z nich, delegace sovětská, vystoupily v rámci tohoto tématu s řadou koncepčně velmi dobře připravených marxisticko-leninsky orientovaných referátů, vyjadřujících socialistické pojetí demokracie a lidských práv. Pokud jde o delegáty z buržoazních zemí, projevovaly se zde obdobné rysy jako v rámci prvního tématu, tzn. zejména vystoupení značné části amerických delegátů bylo založeno většinou na buržoazně reformistických a liberálních koncepcích tzv. státu blahobytu, zdůrazňujících organizující a řídící úlohu státu ve všech oblastech hospodářského a sociálního života. Pouze početně velmi slabá skupina reprezento-

vala tzv. neokonzervativní establishment USA a zastávala v otázkách výzkumu politického systému starou koncepci společenské samoregulace, tj. nezasahování kapitalistického státu do řízení ekonomiky a sociálního života, ale o to výraznější působení buržoazní státní mašinérie v oblasti vojenství a bezpečnostního a policejního systému.

Diskuse o otázkách demokracie a lidských práv byly zajímavé a věcné. Jednání bylo zbaveno hysterické antikomunistické propagandy, jež je v duchu americké kampaně v předcházejících letech deformovala. I někteří buržoazní teoretici zastávali stanovisko, že základním lidským právem je právo na mír (například prof. Ch. Bay z Kanady, prof. H. Berman z USA, prof. K. Deutsch z USA, prof. R. Dahl z USA). Ve vystoupeních delegátů z kapitalistických zemí převažovaly liberalistické tendence. Docházelo ke kritice diktátorských fašistických režimů, a to i ze strany některých pokrokových delegátů USA. Několik emigrantů ze socialistických zemí působících ve „Svobodné Evropě“, kteří se pokusili o antikomunistické výpady, neuspělo. Nezískali podporu a zájem ani u buržoazních delegátů a ocitli se v izolaci.

Třetí hlavní téma bylo nazváno dosti konfuze: *Politické diskuse v minulosti, současnosti a budoucnosti*. Bylo v podstatě orientováno, jak se to již rovněž stalo tradicí na kongresech IPSA, na otázky historického vývoje, koncepčního pojetí a metodologických základů politických věd. Toto téma se členilo na 14 sekcí, které měly zpravidla jedno zasedání. Jestliže na předchozích světových kongresech se problematika metodologie základu politických věd těšila velké pozornosti většiny delegátů z buržoazních zemí, na jednání XII. světového kongresu IPSA se ukázal pravý opak. Sekce v rámci třetího hlavního tématu byly velmi málo obsazeny, na jednáních bylo přítomno vždy přibližně 8–10 osob a na jednání sekcí v rámci tohoto hlavního tématu často převažovali zástupci socialistických zemí, ačkoliv měli na kongresu menšinové zastoupení. Jednání v rámci III. hlavního tématu nepřineslo — pokud jde o pohyb v buržoazní metodologii politických věd — v podstatě nic nového, pouze se dále projevil výrazný odklon od dříve zdůrazňovaných apolitických scientistních přístupů a hledání nových přístupů axiologických. Spektrum těchto axiologických přístupů bylo velmi různorodé, ale ani zde se neprojevil žádný nový vyhraněný buržoazní směr. Buržoazní teoretici pěstují politologii jako zvláštní vědní disciplínu, ale chápou ji nejružnějším způsobem. Zřetelně ustupují někdejší iluze o tom, že formalizované kvantitativní postupy a využití samočinných počítačů samy o sobě zajistí vyřešení všech společenských a politických problémů. Mnozí buržoazní vědci se snaží hledat způsob řešení konkrétních problémů, pochopit příčiny formování „politické kultury“ v jednotlivých zemích, najít efektivní způsob politického manipulování lidmi. V tom na sebe naráží dvojí tendence: na jedné straně snaha posílit širší sociálně politické procesy, na druhé neschopnost a nechuť pravdivě vidět zákonitosti společenského pohybu. Důsledkem je oscilace mezi účelově parciálním přístupem k politickým problémům a mezi širokými spekulacemi odtrženými od reality. Přístupy buržoazních teoretiků — jak ukázala jednání — jsou značně ovlivněny snahou poskytnout vládnoucím centrům podklady pro mocensko-politická rozhodování nebo sloužit účelově propagandě. Také je zřejmé, že vzájemná diferenciacie buržoazních stanovisek v oblasti metodologie je do značné míry ovlivněna tím, které politické skupině teoretik slouží a do jaké míry je spjat s panujícím establishmentem.

XII. světový kongres IPSA potvrdil i vývoj buržoazní politologie překonávající dělení na normativní politickou teorii a empiricko-positivistickou vědu. Tato stále výrazněji narůstající tendence je dána společenskou objednávkou adresovanou politickým vědám v kapitalistických zemích. Odklon od empirismu k větší teoretičnosti se projevuje především zvýšeným důrazem na výzkum v oblasti komparatistiky, na teorii politického vývoje a predikční funkce politické vědy.

V rámci 21 stálých výzkumných výborů se těšily na kongresu největší pozornosti výzkumný výbor č. 4, věnovaný výzkumu politiky v latinskoamerických zemích, dále výbor č. 5, věnovaný srovnávacímu studiu místní správy a politiky, výzkumný výbor č. 10, zaměřený na problematiku míru a řešení politiky, výzkumný výbor č. 13, zabývající se rozvojem politických systémů (tentokrát se zaměřil převážně na latinsko-americkou problematiku vzhledem k tomu, že jeho předsedou je prof. Candido Mendes, který byl v průběhu kongresu prezidentem IPSA).

V rámci 12 stálých studijních skupin byla největší pozornost soustředěna na studijní skupinu 9, věnovanou marxistickému politickému myšlení (předsedou této studijní skupiny je prezident Sovětské asociace politických věd a první viceprezident IPSA prof. G. Ch. Šachnazarov), a dále na skupinu 4, věnovanou problematice lidských práv.

Z 28 zvláštních zasedání se velké pozornosti těšilo 19. zvláštní zasedání, které se zabývalo problematikou společenského prostředí a chování občanů ve velkoměstech a jehož organizátorem byl doc. dr. Bohumil Němec, DrSc.

### III. Odezva vystoupení delegátů socialistických zemí

Marxistická vystoupení měla na kongresu značný ohlas. Delegace socialistických zemí byly méně početné, ale jejich aktivní podíl na jednání byl vyšší než během předcházejících kongresů. Platí to zejména o sovětské delegaci. Je zřejmé, že socialistické země získávají zkušenosti a důkladně připravují své delegace jak teoreticky, tak jazykově.

Referáty i diskusní příspěvky teoretiků socialistických zemí byly velmi solidně připraveny a zpravidla vycházely ze širšího vědeckého výzkumu. O vystoupení socialistických delegátů byl velký zájem. Často se stávalo, že většinu referátů měli sice západní vědci, ale těžiště diskuse se soustředilo na vystoupení delegáta ze Sovětského svazu. Tak tomu bylo například v první sekci, věnované otázkám uvolňování mezinárodního napětí, kde se zájem soustředil zejména na vystoupení prof. V. Žurkina. Socialističtí delegáti imponovali klidnou, věcnou, teoreticky a metodologicky zpracovanou formou vystupování. Bohaté a různorodé příspěvky dokazovaly, že marxismus-leninismus není šablona, ale tvůrčí metoda. Zejména sovětské delegáti prezentovali tvořivé přístupy a různé způsoby řešení takových otázek, jako je další rozvoj politického systému, široké uplatňování lidských práv, účast mas na řízení společenských záležitostí, svobodná výměna informací, rozvíjení všestranných styků mezi vládami atd.

Nechyběly ovšem ani pokusy některých buržoazních účastníků zlehčovat marxisticko-leninská stanoviska a zdiskreditovat politiku socialistických států. Neagresivnější jedinci se rekrutovali z řad emigrantů, mezi nimi i československých.

Naprostou většinu účastníků kongresu tvořili političtí teoretici z povolání. Jsou to většinou lidé středního věku s vyhraněným třídně politickým stanoviskem a je těžké předpokládat, že by se jejich názory pod vlivem diskusí zásadně měnily. Určité procento účastníků však tvořili zcela mladí vědeckí pracovníci a ti v nejednom případě projevovali sympatie se socialistickými vědci.

Československá delegace byla předmětem zájmu a sympatií zejména skupiny mladých brazilských komunistů.

Značný zájem se projevoval všude tam, kde se hovořilo o zkušenostech zemí reálného socialismu. Nebyl to vždy výraz souhlasu se socialistickými zásadami, ale častěji snaha získat přímé informace, a nikoli informace deformované zaujatým buržoazním tiskem. Výrazné to bylo též u delegátů z rozvojových zemí.

V polemikách projevovali buržoazní teoretici vcelku dvojčedinou tendenci. Na jedné straně byli zdánlivě značně tolerantní vůči marxismu, který akceptovali jako „jednu z možných teorií“, jakož i k uplatňování státní politiky Sovětského svazu i dalších socialistických zemí. Na druhé straně se však intenzivně a důsledně snažili negovat, zlehčit a odmítnout třídní přístup k rozboru a hodnocení politických problémů, odmítnout marxismus-leninismus jako třídní ideologii a reálný socialismus jako výraz objektivního zájmu světové dělnické třídy a mas pracujících. Z řady komentářů i neformálních rozhovorů bylo zřejmé, že se buržoazní teoretici snaží „pacifikovat“ jasná, třídně vyhraněná stanoviska marxisticko-leninských teoretiků a tlačít je záměrně do polohy nezávazných liberálních polemik, jež by byli ochotni vydávat za velmi plodnou výměnu názorů.

### IV. Aktivita československé delegace a její odezva

Československá delegace, i když byla jen čtyřlenná, sehrála na kongresu velmi aktivní úlohu. Její členové byli spolusvolavatelé 2 sekcí v rámci hlavního tématu, čtyřikrát v rámci jednání o hlavních tématech předsedali, působili v exekutivě jedné stále výzkumné skupiny a zajišťovali svolání jednoho speciálního zasedání. Přednesli 4 předem přijaté a ohlášené referáty a zúčastnili se volné diskuse na jednání sekce.

Prof. dr. Milan Matouš, DrSc., byl spolusvolavatelem sekce *Způsoby mezinárodních komunikací* v rámci prvního hlavního tématu a v této sekci předsedal. V sekci *Uvolnění mezinárodního napětí a řešení konfliktů* (rovněž v rámci prvního hlavního tématu) přednesl v jednom ze zasedání referát a dalšímu zasedání předsedal.

Doc. dr. Bohumil Němec, DrSc., byl svolavatelem a organizátorem 19. zvláštního zasedání na téma *Společenské prostředí a chování občanů ve velkoměstech*, pro něž připravil obsáhlý referát integrující poznatky mnoha vědních oborů a zobecňující zkušenosti ze socialistické výstavby Prahy. Referát se těšil na tomto zvláštním zasedání velké pozornosti. S dalšími referáty vystoupili delegáti z SSSR, Brazílie, Jugoslávie, Norska a Nigérie. Přítomno bylo 30 účastníků, což je na speciální zasedání mimořádně vysoký počet.

Doc. dr. Josef Blahož, DrSc., byl spolusvolavatelem sekce *Občanství a lidská práva* v rámci druhého hlavního tématu a jednomu ze zasedání této sekce předsedal. Toto zasedání bylo jedno z nejnavštěvenějších z celého kongresu, zúčastnilo se jej 75 vě-

deckých pracovníků a seriózní vědecká diskuse, v níž se zejména uplatnil prof. Ziva ze SSSR, byla velmi bohatá. Dále s. Blahož prezentoval dva referáty, a to v sekci *Projekty míru a koexistence* v rámci prvního hlavního tématu a ve stále studijní skupině pro lidská práva, v níž též působil jako člen její exekutivy: rovněž předsedal 19. zvláštnímu zasedání *Společenské prostředí a chorání občanů ve velkoměstech*. V průběhu kongresu byl zvolen členem exekutivy stálého výzkumného výboru pro otázky místní správy, kde bude zajišťovat organizaci výzkumu specifiky lidských práv ve velkoměstech.

Je možné konstatovat, že vědeckoorganizační činnost ss. Matouše, Němce a Blahože přispěla k zajištění seriózní vědecké diskuse v příslušných sekcích a k šíření marxisticko-leninských koncepcí. V tom se velmi osvědčila snaha předsednictva Československé společnosti pro politické vědy o získání těchto vědecky a jazykově velmi náročných funkcí svolavatelů, organizátorů a předsedajících sekcí. Jako svolavatelé a organizátoři sekcí měli českoslovenští delegáti možnost ovlivnit výběr referátů, předsednická úloha umožňovala kdykoli ovlivnit průběh diskuse vlastními příspěvky a udělením slova.

Rovněž vystoupení našich účastníků, ať již s oficiálními referáty či ve volné diskusi, byla přijata s velkou pozorností.

Během kongresu bylo rozdáno 200 výtisků Československého reprezentačního sborníku (v angličtině), který obsahoval 13 příspěvků předních československých společenskovědních teoretiků.

Kromě věcné diskuse došlo při jednání kongresu také k ojedinělým výpadům proti Československu. Nástrojem byli hlavně emigranti.

Československá společnost pro politické vědy při ČSAV trvale spolupracuje s národními asociacemi politických věd socialistických států, především se Společností pro politické vědy při Akademii věd SSSR.

V průběhu kongresu vyslovily zájem o navázání bližších kontaktů národní asociace politických věd v Jugoslávii, Švýcarsku, Turecku a Nigérii. Zástupci těchto asociací, právě tak jako někteří jednotlivci z předních kapitalistických zemí zároveň projevíli zájem o pozvání do ČSSR.

Členové československé delegace získali během krátkého pobytu v Rio de Janeiro některé cenné dojmy a poznatky o současném společenském vývoji v Brazílii.

Po šestnácti až sedmnácti letech vojenské diktatury se nyní brazilské vládnoucí kruhy snaží obnovit určité zásady buržoazní demokracie. Na listopad byly vypsané volby guvernérské a volby do všech stupňů municipalit. Předcházela jim křiklavá předvolební kampaň.

Z toho, co bylo možné v krátké době návštěvy pozorovat, lze soudit, že brazilská buržoazní národní inteligence je prodechnuta značným stupněm nacionalismu, hrdosťi na dynamický rozvoj země a jistým stupněm odporu k velmocenskému tlaku USA. Velikým problémem je zde však to, že ekonomický rozvoj přináší zatím málo užitku zbídačelé většině obyvatelstva země, zaostalému latifundistickému venkovu a miliónům obyvatel brlohů na periferii velkoměst.

Z československé účasti na XII. světovém kongresu IPSA je možno vyvodit některá poučení:

Osvědčila se dlouhodobá, několikaletá obsahová příprava, spojená se zajišťováním jednotlivých míst a pozic v organizaci kongresu, jakož i dlouhodobá koncepční příprava sborníku československých teoretických příspěvků v anglickém jazyce.

Napříště by bylo vhodné, aby ve vystoupení československých delegátů byl ještě těsněji spojován věcný obsah s teoreticko-metodologickými problémy provádění výzkumu. Takto pojaté referáty a diskusní příspěvky mají největší ohlas.

Pro předběžnou přípravu na příští kongres v roce 1985 v Paříži se po zkušenostech z Rio de Janeiro už nyní nabízejí jako možná a účelná témata:

- Československo v boji za mír a mírové soužití
- Další rozpracování problematiky politického a sociálního života velkoměst, zejména otázky bezpečnosti občanů ve velkoměstech
- Národnostní rozvoj a řešení vztahu národů a národností v Československu
- Úloha žen v politickém životě ČSSR
- Další rozpracování problematiky lidských práv a účasti našich občanů na řízení společenského života.

Konkrétní formulace a upřesnění témat budou možné poté, až nový programový výbor příštího kongresu zformuluje jeho obsahová zaměření a tematické okruhy. Lze předpokládat, že k tomu dojde během roku 1983.

*Milan Matouš, Josef Blahož*